

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved ph.d. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredogørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Kiærminder til Kong Frederik den Sjettes Krandts

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Indhold
- 3 Samtidshistorisk baggrund og talernes temaer
  - 3.1 Overgange og nye tider
  - 3.2 Modersmålet, folkesangen og fædrelandshistorien
  - 3.3 Bønderne
  - 3.4 Ættens bedste egenskaber
- 4 Sammenfatning
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Frederik 6. døde den 3. december 1839, og efterfølgende skrev Grundtvig både digte og taler til kongens minde. Flere af digtene udkom i tidsskrifter og som småtryk i perioden 17. december 1839 til 28. januar 1840. Talerne, som Grundtvig holdt i Danske Samfund og Vartov Kirke i denne periode, blev ikke trykt selvstændigt, men blev sammen med digtene samlet i *Kiærminder til Kong Frederik den Sjettes Krandts*, som udkom den 14. februar 1840.

Frederik 6. var blevet konge over Danmark i 1808, men havde allerede siden 1784 haft regeringsansvaret som kronprinsregent. Som det fremgår af den store produktion af digte og taler til Frederik 6.s minde, holdt Grundtvig meget af den afdøde konge.

2 Indhold

Kiærminder består af fire taler og otte digte, hvoraf seks havde været trykt tidligere. Talerne blev holdt i Danske Samfund – Danmarks første folkelige foredragsforening, som Grundtvig havde været med til at oprette i 1839 og var formand for – samt i Vartov Kirke, hvor Grundtvig havde været præst siden juni 1839.

Tilegnelsesdigtet til enkedronningen “Majestæten Maria” er underskrevet af Grundtvig den 28. januar 1840, som var den afdøde Frederik 6.s fødselsdag. Kongeparret kunne have fejret guldbryllup i juli 1840, og derfor kaldes enkedronningen for “Kong Frederiks Guld-Brud” (s. III). I digtet er dronningens tilnavn “*Dannebod*”, og hun associeres således med Thyra Danebod (strofe 1). Denne sammenligning kendes også fra digtet “[Dronninge-Stolen](#)” (Grundtvig 1825). Digtets ni strofer beskriver sorgen efter Frederik 6.s bortgang og hylder dronningen.

Digtene “Gylden-Aaret” fra 1834, og “28de Januar 1839”, som udkom i forbindelse med Frederik 6.s fødselsdag året før, er genoptrykt efter tilegnelsesdigtet (læs evt. indledningerne til “[Gylden-Aaret](#)” og “[28de Januar 1839](#)” her).

Fra side 22-84 findes de fire taler, som Grundtvig holdt over Frederik 6. i Danske Samfund og Vartov Kirke samt de resterende fem digte.

Den første tale er fra Danske Samfund, den 17. december 1839. Her lagde Grundtvig vægt på bøndernes ønske om at bære Frederik 6.s kiste ved ligtoget fra København til Roskilde Domkirke, og talen blev afsluttet med afsyngelsen af visen med førstelinjen “Kong *Fredrik* den *Sjette* henslumred i Fred”.

Talen den 14. januar i Danske Samfund blev afholdt to dage før bisættelsen af den afdøde konge og dermed dagen før ligtoget, der skulle føre kongens lig til Roskilde. Grundtvigs håb var, at “Bønder og Skjalde, Talere og Skrivere, Kunstnere og Vidskabsmænd, ja, at hele Danmark anstrænger sig for at gjøre *Fredrik* den *Sjettes* Ligbegængelse mageløs” (s. 41).

Prædikenen i Vartov Kirke blev holdt på selve bisættelsesdagen for Frederik 6. Her blev to kirkesange, som Grundtvig havde skrevet til anledningen, afsunget før og efter prædikenen. Mindetalen var skrevet over det anordnede skriftsted Ordsprogenes Bog 20,28, og selv om Grundtvig mente, man ved anordnede tekster ofte var nødsaget til at “forlade [dem] strax”, så anså han dette skriftsted som passende for Frederik 6.s eftermæle (s. 52).

Samlingens sidste tale blev holdt i Danske Samfund på den afdøde konges fødselsdag den 28. januar 1840, og inden talen blev “Kong *Fredrik* flytted langt fra Taare-Pilen” sunget. Grundtvig talte om, at interessen for modersmålet var blomstret op i Frederik 6.s regeringsperiode, og at kongen havde bragt det danske sprog på tronen (s. 68 og 71). I sine taler og digte alluderede Grundtvig ofte til fortidens konger, og specielt sagnkongerne Skjold og Frode Fredegod. Dette kom både til udtryk i talen den 28. januar og i digtet, som Grundtvig efterfølgende læste op (jf. Johansen 1950, bind 2, s. 161). Digtet på 13 strofer med førstelinjen “Hvem reiser bort saa seent i Kveld” er

skjaldens afsked med kongen. Frederik 6.s minde skal leve videre i folkesangen, og Grundtvig betegner sig selv som en morgenhane, der forkynder nye tider: “Jeg lydelig med Vinge slaaer / I Gryet til et Gyldenaar” (strofe 8).

Se evt. den samlede indledning til [“Kong Fredrik den Sjette henslumred i Fred”, de to kirkesange og “Kong Fredrik flytted langt fra Taare-Pilen” her](#).

3 Samtidshistorisk baggrund og talernes temaer

Da Frederik 6. døde, havde han regeret Danmark i 55 år. Han var konge i en periode med megen modgang – såsom englandskrigen (1801 og 1807-1814), hvorunder følgende begivenheder fandt sted: Slaget på Reden (1801), Københavns bombardement (1807), kanonbådskrigen (1807-1814), den såkaldte statsbankerot (1813) og afståelsen af Norge (1814). På trods af disse ulykker var han en vellidt konge, og dette skyldtes blandt andet den popularitet, som han opnåede ved gennemførelsen af landboreformerne i 1780'erne og en fremherskende forestilling blandt folket om hans beskedenhed, arbejdsomhed og pligtfølelse over for landet (Adriansen 2003, bind 1, s. 79).

3.1 Overgange og nye tider

Gennem sine digte og taler søgte Grundtvig at sikre Frederik 6.s eftermæle. Han karakteriserede bl.a. kongens regeringsperiode som en tid præget af overgange, som både var store og farlige, men også glædelige (s. 25 f.). Det var særligt Frederik 6.s gerninger først og sidst i hans regeringsperiode, der ifølge Grundtvig gjorde ham fortjent til et værdigt eftermæle (1840, s. 27). Det var her, at stavnsbåndet gradvist blev løst (1788-1800), og stænderforsamlingerne blev indført (1831). Det blev dermed en overgang til “en *Fritalenheds*, en *Bonderaads* og *folkelig Oplysnings-Tid*” (s. 26).

Junirevolutionen i Frankrig i 1830 havde skabt dønninger op gennem Europa i efteråret 1830. Der var dog ikke fare for revolution i København, men efter pres fra særligt hertugdømmet Holsten, der som medlem af Det Tyske Forbund havde ret til en stænderforsamling, indførtes stænderforsamlingerne i Danmark ved kongelig forordning den 28. maj 1831 (Jensen 1931, bind 1, s. 73-76 og 98-103). Grundtvig, som var fortaler for enevælden, skildrede i sin mindeprædikenen i Vartov Kirke Frederik 6.s position under revolutionsårene i Europa således:

mens det hørde til Dagens Orden at bespotte Majestæter, mens En af Verdens berømteste Throner sank i Gruus, og alle de Andre vaklede, da gienlød det trindt i *Europa*, at den *Danske Throne* hvilede urokkelig paa Folkets Kiærlighed, Kronprindsen af Danmark, som arbeidede Dag og Nat paa at giøre Folket oplyst, frit og lykkeligt, [...] det var en Fyrste, som hvert Land maatte ønske sig (s. 55).

Grundtvig kaldte perioden for “Danmarks ny Guldalder”, og han mente, den opstod i “*Gyldenaaret 1834*” (s. 44). Det, som karakteriserede den nye tid, var folkestemmen (repræsenteret af de rådgivende stænderforsamlinger), som fra da af skulle høres af kongen og regeringen. Den 15. maj 1834 blev de rådgivende provinsialstænder i Roskilde, Viborg, Slesvig og Itzehoe oprettet ved kongelig forordning, og den første stænderforsamling blev afholdt i oktober 1835. Grundtvig gik på dette tidspunkt ikke

ind for en demokratisk styreform, og han var ganske tilfreds med, at stænderforsamlingerne kun skulle være rådgivende. Han ville have “en *Konge*, der *virkelig raader* i Landet” (s. 45).

Ifølge Grundtvig kunne intet magtoverhoved tvinge et folk til udvikling, oplysning og dannelse, men kun “forberede og understøtte” folket, og “Danskhedens Fornyelse og Danmarks lykkelige Fremtid [beroe] ei mindre paa Folket end paa Kongen” (s. 28 f.). Folket skulle dog sætte pris den støtte, som regenten gav dem. Grundtvig opfordrede derfor bønderne til “at skatte Kongens Bestræbelser, saa de ikke pøbelagtig betragte hans Velgierninger som et Rov, men som en herlig *Nyaarsgave*”, og til at “*Ordførerne* ei beskæmme Fritalenheden ved at skumle og forbitte, men benytte den til at oplive og oplyse, jævne og forlige” (s. 29). Han gav altså en opsang til både bønderne og de deputerede i stænderforsamlingerne: De skulle huske, hvad deres konge havde gjort for dem.

3.2 Modersmålet, folkesangen og fædrelandshistorien

Grundtvig så en fornyet interesse for modersmålet, folkesangen og historien opstå under Frederik 6. (s. 68 f.). Det var ikke kongens eget værk, at alt dette genopstod, da det krævede “en langt højere Kraft end der hviler selv i den enevældigste Konges Haand” at vække folkeånden (s. 69), men Grundtvig fremhævede, at kongen gennem sin understøttelse af danske digtere, som fx Jens Baggesen og Thomas Thaarup, havde fremmet disse områder (s. 74). Grundtvig havde selv nydt godt af kongens økonomiske hjælp, da han arbejdede på sine oversættelser af Snorres *Heimskringla* og Saxos *Gesta Danorum*, som udkom mellem 1818-1823 – han modtog her 600 rigsdaler årligt i tre år fra 1818 (s. 75 f.; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 757 og 777).

Danske Samfunds formål var at oplive og styrke folkeånden i Danmark, og foreningens nøgleord var: “modersmålet, mindet, håbet” (Johansen 1955, s. 92; Lundgreen-Nielsen 1992, s. 33). Danskhed og fædrelandskærlighed var blandt de emner, Grundtvig talte om i foreningen (Johansen 1955, s. 92), og modersmålet var en “hovedhjørnestein i Grundtvigs danskhedsbegreb” (Lundgreen-Nielsen 1992, s. 65).

I sin tale den 28. januar 1840 lagde Grundtvig særlig vægt på modersmålet, og specielt det faktum, at det kom på tronen ved Frederik 6. (s. 71). Dette havde ikke været normen, da man tidligere havde talt tysk og fransk ved hoffet. Samme dag som Grundtvig talte i Danske Samfund (28. januar 1840), blev der afholdt en sørgefest på universitetet i København. Her skulle der både “tales og synges [på] *Dansk*” (s. 72). Grundtvig forudså derfor, at hverken latin eller andre fremmedsprog kunne blive talt ved universitetets fremtidige fester, uden at danskerne ville udtrykke deres harme (s. 72).

Læs mere

Grundtvig hentyder desuden til “en *Nydansk Rimkrønike*” (s. 72). Dette er Adam Oehlenschlägers rimkrønikelignende mindedig, som var en del af universitetets indbydelse til sørgehøjtideligheden over Frederik 6., den 28. januar 1840 (Oehlenschläger 1840).

Læs evt. om forholdet mellem dansk og tysk samt det danske sprogs udbredelse inden for universitetet i Møller 2018, s. 60.

Der findes dog ikke kun lovprisning af kongen i Grundtvigs taler. Modersmålet kunne fx endnu ikke siges "at herske i Landet", hvilket skyldtes, at kongen ikke havde gjort alt, hvad der var nødvendigt for at styrke det danske sprog (s. 70). Grundtvig nævnte her Sorø Akademi, som han i mange år havde kæmpet for at ændre til en anstalt for folkelig oplysning og dannelse. Dette lykkedes ikke under Frederik 6., som Grundtvig ellers i *Det Danske Fiir-Kløver* fra 1836 havde forudset ville ske (Grundtvig 1836, s. 69). Grundtvig ønskede, at latin som dannelsessprog blev afløst af dansk, hvilket han bl.a. behandlede i sit skrift om Sorø Akademi (Grundtvig 1838, s. 16). Dette blev også nævnt i talen den 28. januar 1840:

Jeg i det mindste troer, nei, og jeg haaber meer end det, haaber at den Dag er nær, da man vil finde det ligesaa latterligt i *Danmark* ved andre Leiligheder at bevise sin gode Classiske Dannelse med slet Latin, og vil finde det soleklart, at man derved kun forgiæves stræber at skjule sin Aandløshed, men viser langt tydeligere end man ønskede sin Ringeagt saavel for Folkets naturlige Følelse og Tankegang som for Dets Tungemaal (1840, s. 72).

Læs evt. om Grundtvigs ønsker for Akademiet i Sorø i [Det Danske Fiir-Kløver \(1836\)](#) og [Skolen for Livet og Akademiet i Soer \(1838\)](#), samt Bugge 1965, s. 229-236.

3.3 Bønderne

Grundtvig lagde megen vægt på bønderne i sine taler. Ifølge ham var der sket en forædling af dem – først gennem ophævelsen af stavnsbåndet og derefter deres optagelse i stænderforsamlingerne (s. 30 og 57). Han håbede særligt, at bønderne ville komme til at bære kisten ved ligtoget, sådan som de havde udtrykt et ønske om (s. 22) – hvilket også blev opfyldt. Ved at gøre dette ville de træde i fortidens fodspor, og Frederik 6. kunne optræde i rækken af konger, der blev båret af folket til sit hvilested, som kongerne Frode Fredegod og Valdemar 1.

Læs mere

Frode Fredegod, hvis regeringstid var så fredelig, at den kaldes frodefreden, blev kørt rundt i landet af sine mænd for at foregive, at han stadig var i live (Saxo, 5. bog, kap. 16), mens Valdemar 1., som var kendt for at have samlet riget, blev båret af bønder til Sankt Bendts Kirke i Ringsted (Saxo, 15. bog, kap. 6).

Grundtvig fremstillede Frederik 6. som bøndernes ven, hvis "Hjerte [...] blødte over Bondens Lænker i sit Fædreneland til de knustes" (s. 55). Dette var en udbredt anskuelse, og man yndede at betragte Frederik 6. som en forsvarer for bønderne og deres rettigheder. For at fastholde denne forestilling om den afdøde konge udsendte Det Kongelige Danske Landhuusholdningsselskab i 1843 bogen *Doctor C.F. Wegener's liden Krønike om Kong Frederik og den danske Bonde. Til Menigmands*

Nytte og Fornøielse af Caspar Frederik Wegener. Her skildredes “kongetroskab, dansknational holdning og bondens selvstændiggørelse som en uadskillelig helhed”, og bogen blev anskaffet af alle landsbyskoler i landet (Adriansen 2003, bind 1, s. 82).

3.4 Ættens bedste egenskaber

I flere af samlingens taler og digte (“Gylden-Aaret”, “Kong Frederik den Sjette henslumred i Fred”, “Efter Talen” og “Hvem reiser bort saa seent i Kveld”) skaber Grundtvig en kobling mellem Frederik 6. til nordiske guder og tidligere danske konger – særligt sagnkongerne Skjold, Rolf Krake og Frode Fredegod, men også Valdemar 1. Ifølge Helge Toldberg er det hos Grundtvig typisk, at regenter karakteriseres ved “nogenlunde fælles ‘kongelige’ træk, saa man hos den enkelte repræsentant ubeset venter ættens bedste egenskaber”, og at “at alle betydelige konger lever i mindet” (Toldberg 1950, s. 204). Det er de fremragende og store regenter, som huskes og “opfattes som regerende langt ud over deres egen tid”, og i blandt disse findes Skjold, Rolf Krake, Frode Fredegod samt Frederik 6. (Toldberg 1950, s. 204). Frederik 6. karakteriseres som en ægte skjoldunge, dvs. en efterkommer af kong Skjold (Grundtvig 1840, s. 24). Ligesom sagnene om Skjold og skjoldungerne Rolf Krake og Frode Fredegod har overlevet, forudser Grundtvig, at mindet om Frederik 6. vil bestå hos folket (s. 67). Der er dog forskel på, hvilken arv Frederik 6. og konger som Frode Fredegod og Valdemar 1. efterlod landet: “Udsigterne fra *Frederiks* Gravhøi er ligesaa lyse og smilende, som de fra *Valdemars* og *Frodes* var mørke og sørgelige. Enhver af disse var nemlig sin Guldalders *sidste* Mand, men *Frederik* er Ophavsmand til sin” (s. 41).

4 Sammenfatning

Som det ses i *Kiærminders* samling af digte og taler, havde Grundtvig stor veneration for den afdøde konge. Han havde et “sagligt forhold” til Frederik 6., men ikke et nært personligt, som han havde til den efterfølgende regent Christian 8. og i særlig grad dennes hustru Caroline Amalie (Lundgreen-Nielsen 1995, s. 109). Grundtvig skrev digte til og om alle regenter i sin levetid, og selv om Grundtvig ikke havde et nært forhold til Frederik 6., var det ham, som Grundtvig hylde mest uforbeholdent i sine digte (Schmidt-Madsen 2014, s. 158 f.). Hyldesten kom også til udtryk i *Kiærminder*, hvor digtene og talerne var særdeles positivt stemte over for den afdøde konge, selv om negative sider også blev fremhævet. Dette skyldtes kærligheden til kongen:

Derfor vil jeg bede alle Kong *Frederik* den *Sjettes* Venner og hjertelige Tilhængere at gøre ligesom jeg, og før det forlanges, indrømme Alt hvad man kan nøde os til, indrømme, at hverken hørde Kongen til de i Verden saakaldte store og stærke Aander, ikke heller var hans Regiering hvad man i den store Verden kalder lykkelig og glimrende, men snarere det modsatte, saa vi ære ham egenlig kun fordi vi elskede ham, og elskede ham naturligviis fordi vi fandt ham elskværdig og livsalig (s. 37).

Den store produktion af digte og taler efter Frederik 6.s død hang muligvis sammen med, at Grundtvig havde en del at være kongen taknemmelig for. I årene op til sin død havde kongen ophævet forhåndscensuren i 1837, som Grundtvig havde været pålagt siden injuriansagen i 1826 – og tildelt Grundtvig et embede som præst i Vartov Kirke i

1839.

Under enevælden var det vigtigt at holde sig på god fod med regenten, og Grundtvigs produktion af kongedigte var også størst i denne periode. Efter enevældens afskaffelse i 1848 blev kongens magt og betydning formindsket, hvilket formentlig har været medvirkende til, at antallet af digte til kongehuset faldt. Talerne og digtene til Frederik 6.s minde var møntet på de efterladte, dvs. folket, tronfølgeren Christian 8. og enkedronningen. Størstedelen af digtene i *Kiærminder* var allerede udkommet på tryk, mens talerne kun var blevet hørt af medlemmerne i Danske Samfund og menigheden i Vartov Kirke. Ved at udgive disse taler kunne Grundtvig få spredt sit budskab til en bredere skare. Samlingen kan ses som en hyldest af den afdøde konge, der kan transformeres til en påvirkning af tronfølgeren og folket (Schmidt-Madsen 2014, s. 164).

Ifølge Steen Johansen holdt Grundtvig sine foredrag i Danske Samfund i en "improviseret og fortrolig tone" (1955, s. 92). Han talte ofte ud fra et manuskript, som under foredraget blev suppleret (Overgaard 2009, s. 15). De taler, Grundtvig lod trykke, skulle han have bearbejdet kraftigt (jf. *Registranten*, fasc. 364.II.24.a.), og man må derfor gå ud fra, at dette også er tilfældet med talerne i *Kiærminder*.

5 Anvendt litteratur

- Adriansen, Inge (2003) *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000*, bind 1-2. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for Livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1825) "Dronninge-Stolen" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 86, 25. oktober 1825, sp. 1369-1375. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Academiet i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840) *Kiærminder til Kong Frederik den Sjettes Krands*. København.
- Jensen, Hans (1931-1934) *De danske Stænderforsamlings Historie 1830-1848*, bind 1-2. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Johansen, Steen (1955) "Om dannelse. Tale af N. F. S Grundtvig i 'Danske Samfund' 4. maj 1841" i *Grundtvig-Studier* 1955, s. 86-93. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S.*

Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819. København.

- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) "Grundtvig og danskhed" i *Dansk Identitetshistorie*, s. 9-187. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1995) "Grundtvig og guldalderens København" i *Grundtvig-Studier* 1995, s. 107-139. København.
- Møller, Jes Fabricius (2018) "'Tydsk er Edder og Forgift'. Forholdet mellem dansk og tysk i det lange 19. århundrede" i *Venskab og fjendskab. Danmark og Tyskland i det 19. og 20. århundrede. Festskrift til Karl Christian Lammers i anledning af hans 75 års fødselsdag 4. september 2018*, red. Rasmus Mariager & Niklas Olsen, s. 55-74. København.
- Oehlenschläger, Adam (1840) *Minde-Digt over Kong Frederik den Sjette. Indbydelses-Skrift til Universitetets Sörgefest, den 28de Januar Kl. 7 i Sollennitets-Salen*. København.
- Overgaard, Ulrik (2009) "N.F.S. Grundtvigs foredrag i Danske Samfund 21. september 1841" i *Grundtvig-Studier* 2009, s. 15-19. København.
- *Registrant over N.F.S. Grundtvigs papirer 1-30* (1957-1964), udg. Grundtvig-Selskabet af 8. September 1947 & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. København.
- *Registranten*, se *Registrant over N.F.S. Grundtvigs papirer* (1957-1964).
- Saxo Grammaticus (2005) *Gesta Danorum*, udg. Karsten Friis-Jensen og Peter Zeeberg, bind 1-2. København.
- Schmidt-Madsen, Michael (2014) "Kongedigtet" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken & Christel Sunesen, s. 156-187. Hellerup.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.
- Wegener, C.F. (1843) *Doctor C.F. Wegener's liden Krønike om Kong Frederik og den danske Bonde. Til Menigmands Nytte og Fornøielse*, udg. Det Kongelige Danske Landhuusholdningsselskab. København.